

ISSN 2644-4798

KAPITULA

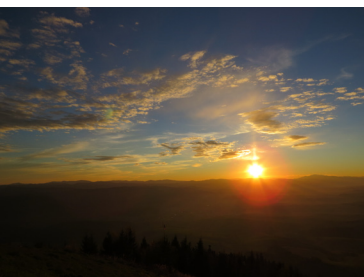
DIECÉZNY ČASOPIS SPIŠSKÉHO BISKUPSTVA ROČNÍK X. 2/2021

*modlíme
sa za*

MODLITBY ZA DEKANÁTY

STRANA 3

ÚROVEŇ JASU – ONLINE INICIATÍVA PRE MLADÝCH

STRANA 3

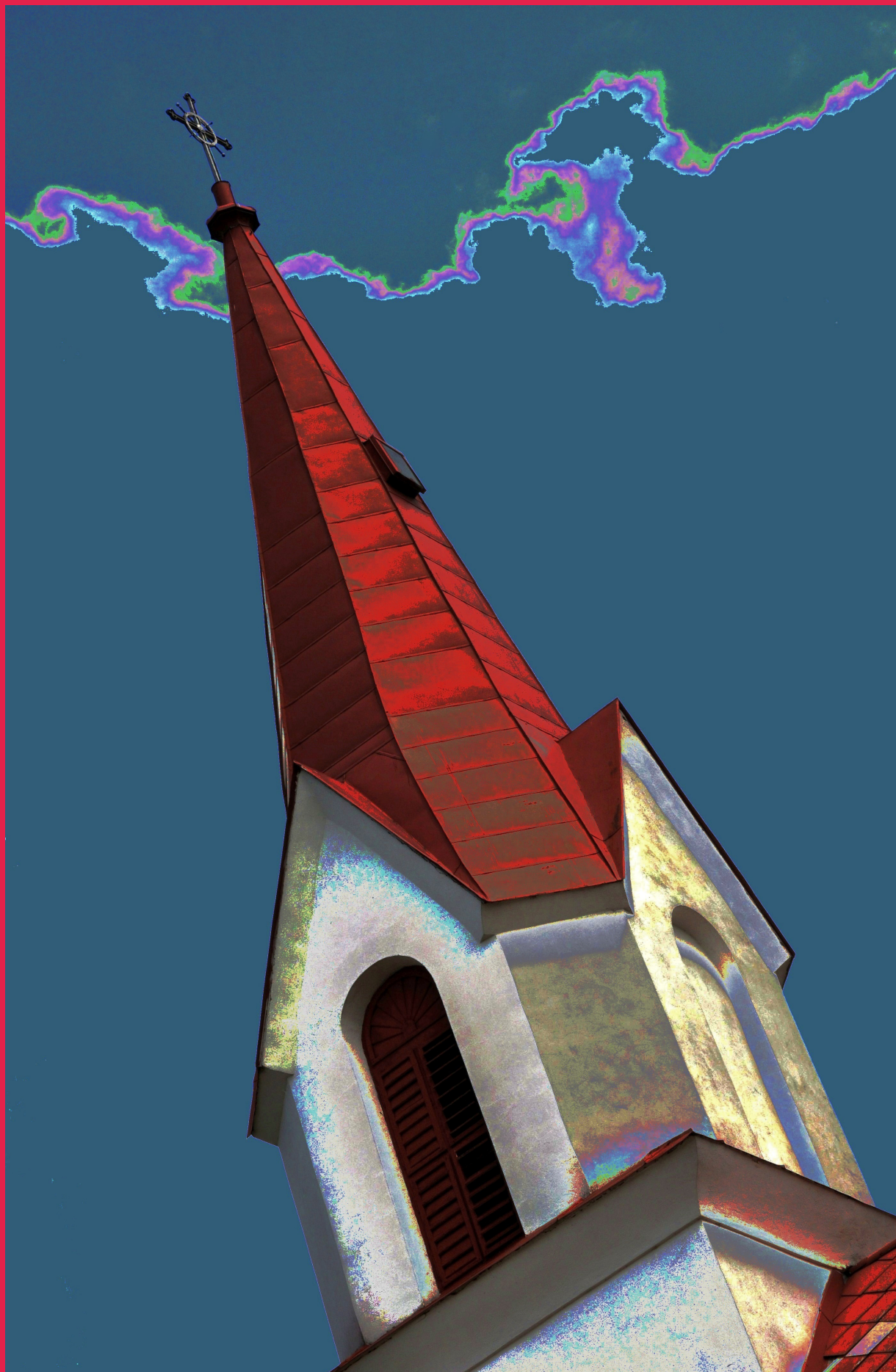
SPREVÁDZANIE UMIERAJÚCICH

STRANA 3

SPOLOČNOSŤ JEŽIŠOVA V LEVOČI

STRANA 8

EDITORIÁL

Milí priatelia,

aj keď sme si museli zvyknúť na „pobyt“ vo virtuálnom svete, predsa spoločenstvo ľudí tvorí vzájomné duchovné a reálne prepojenie. Svedčí o tom aj iniciatíva Komisie pre mládež *Modlíme sa za dekanáty* v diecéze a tiež skúsenosť pracovníkov Spišskej katolíckej charity z obdobia uplynulých mesiacov. Stále tu ide o reálne potreby reálnych ľudí.

Nutnosť obmedzenia pohybu na okres a blízke okolie mnohých priviedlo k zisteniu, koľko krás nás obklopuje „na skok“ od nášho bydliska. Aj my chceme k tomu prispieť a na našich stránkach po odhaliť históriu starobylej Levoče a krásu kostolov zasvätených sv. Jozefovi v Studenci a v Malej Frankovej. A ponúkame Vám tiež pohľad do životov osobností Mons. Vincenta Dorníka a Dominika Biacovského.

Prajeme Vám príjemné čítanie.

LUBOMÍR KRETT

KAPITULA
Časopis Spišského biskupstva 2/2021, roč. X.
E-mail: casopis@kapitula.sk

Šéfredaktor: Lubomír Krett
Redakcia: Lubomír Kaľavský, Luboslav Hromják
Jazyková úprava: Mgr. Zuzana Slobodníková
Grafická úprava: Marián Jabroický
Imprimatur: Mons. Štefan Sečka, spišský biskup
5. 10. 2012 pod číslom 2311/12
Cenzor: Mons. Jozef Bielač
Vydavateľ: Rímskokatolícka cirkev, Biskupstvo
Spišské Podhradie, Spišská Kapitula 9,
053 04 Spišské Podhradie
Periodicita: 5x ročne
ISSN 2644-4798
Obálka: Kostol sv. Jozefa, Studenec,
foto Lubomír Kaľavský

OBSAH

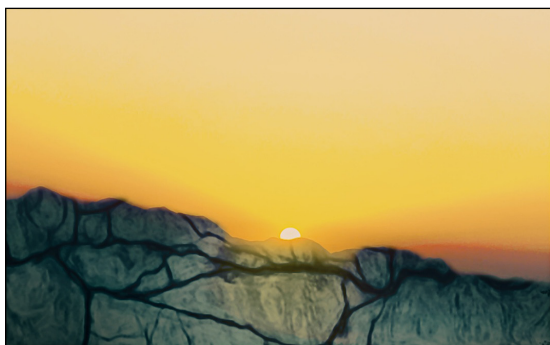
- 2 EDITORIÁL
- 3 AKTUALITY DIECÉZNEJ KÚRIE
- 4 MONS. VINCENT DORNÍK
- 6 SPIŠSKÝ KAPITULNÝ VIKÁR DOMINIK BIACOVSKÝ
- 8 SPOLOČNOSŤ JEŽIŠOVA V LEVOČI
- 11 KOSTOL SV. JOZEFA V MALEJ FRANKOVEJ
- 12 KOSTOL SV. JOZEFA V STUDENCI

AKTUALITY DIECÉZNEJ KÚRIE

MODLITBY ZA DEKANÁTY

Od marca tohto roka sme opäť začali s modlitbami za mladých a za potreby našej diecézy. Tieto modlitby sme v minulom roku iniciovali formou stretnutí so spoločenstvami v dekanátnych mestách a spolu s nimi sme sa modlili priamo tam. Tento rok sme túto iniciatívu nazvali **Pod' sa modliť spolu s nami** a prostredníctvom nej sa chceme modliť, poistiť a prinášať drobné obety z nášho každodenného života za každý dekanát našej diecézy, a takýmto spôsobom zahrnúť do modlitieb čím viac mladých ľudí. Každý týždeň sa modlíme za iný dekanát a pozývame k modlitbám i vás. Rozpis nájdete na stránke: <https://www.komisnia.sk/podujatia/pod-sa-modlit-s-nami>. ■

ÚROVEŇ JASU – ONLINE INICIATÍVA PRE MLADÝCH

Počas pôstu sme spustili online iniciatívu pre mladých ľudí, v ktorej ich chceme sprevádzať po ceste k objaveniu Svetla sveta. Rôznymi videami, blogmi a inými mediálnymi príspevkami povzbudzujeme mladých, aby sa otvorili a nechali prežiarit Zmŕtvychvstalým. Iniciatíva bude pokračovať aj počas veľkonočného obdobia.

Viac info www.komisnia.sk ■

DANIEL LYSÝ
KOORDINÁTOR KPM

SPREVÁDZANIE ZOMIERAJÚCICH

Počas uplynulých mesiacov sa v našej spoločnosti riešil jediný hlavný problém, a to vírusové ochorenie COVID-19. V nemocniciach sa odkladajú operácie, ktoré nie sú naliehavé, ľudia majú tiež celkovo oveľa väčší problém dostať sa k lekárovi. Ďalším, nie menej vážnym problémom, ktorý vystáva z tejto situácie, je aj **starostlivosť o umierajúcich**. Väčšina umierajúcich počas uplynulých mesiacov zažívala náročné chvíle. Mnohí z nich dožívajú svoj život bez zdravotnej starostlivosti, doma bez pomoci, ktorá by im priniesla úľavu. Z tohto dôvodu sme sa rozhodli upriamiť väčšiu **pozornosť aj na umierajúcich**.

Spišská katolícka charita prevádzkuje jeden z charitných hospicov na Slovensku, ktorých je však stále veľmi málo. ■

ALŽBETA ŠUTKOVÁ
ODDELENIE PR A MARKETINGU

MONS. VINCENT DORNÍK

(1929 – 2021)

Mons. Vincent Dorník sa narodil 29. apríla 1929 v obci Lúčky pri Ružomberku.¹ Pochádzal zo štyroch detí. Jeho otec, tiež Vincent, sa v roku 1930 vybral za zárobkom do Kanady, aby trochu zlepšil skromné pomery svojej rodiny. Dorníkovci žili v skromných pomeroch v dome starého otca, ktorý si museli svojpomocne zrekonštruovať. Otec pracoval neskôr ako pltník, vypomáhal pri lesných prácach a venoval sa ich drobnému rodinnému hospodárstvu.

Vincent od útleho detstva dostával základy pevnej kresťanskej viery a hoci v skromných rodinných podmienkach sa rozvíjal aj duchovne čítaním vtedajšej náboženskej tlače.²

Ludovú školu vychodil v rodných Lúčkach a pokračoval v štúdiu na osemročnom Gymnáziu Andreja Hlinku v Ružomberku, na ktorom aj zmaturoval.

V roku 1948 bol prijatý na štúdium teológie na Vysokú školu bohosloveckú v Spišskej Kapitule. V roku 1950 boli kňazský seminár a Vysoká škola bohoslovecká násilne zatvorené a Vincent Dorník nemohol v štúdiu pokračovať.³

Vincent si na toto trpké obdobie spomína hlavne v súvislosti s dojímavým lúčením sa s ostatnými bohoslovcami aj vyučujúcimi: „*Boli sme skutočne ako bratia a prednášajúci k nám zas pristupovali srdečne a s láskou ako naši otcovia. V ten deň, na konci druhého ročníka môjho štúdia v roku 1950, za nami prišiel profesor Ladislav Hanus, ktorý bol v neskorších rokoch kruto prenasledovaný a väznený. Oslovil nás ‚bratia‘ a s lútosťou nám oznámil, že sa naše cesty budú musieť rozísť. Že sa máme poobzerať po civilnom zamestnaní a dúfať v lepšie časy. Podal si s nami ruky a požehnal nám. Cítil som vtedy úzkosť, akoby som stratil svoju rodinu. Viera v moju budúcnosť a všetko, čomu som chcel zasvätiť svoj život, bola v okamžiku preč.*“⁴

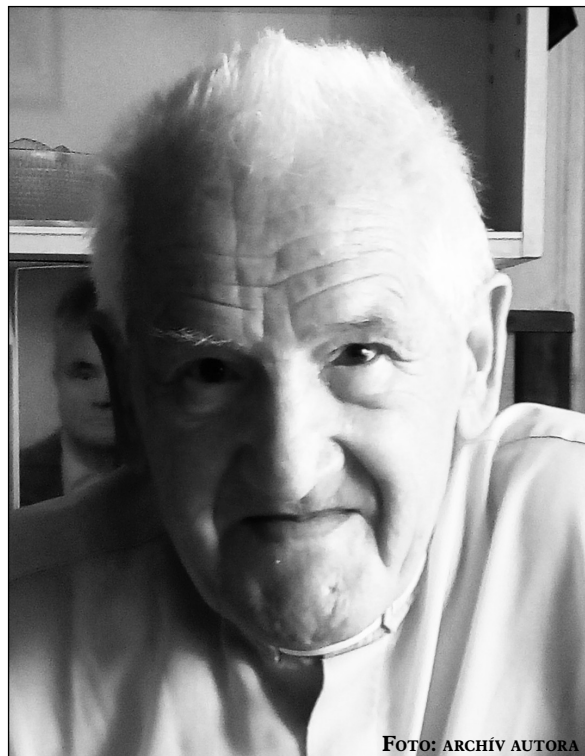

FOTO: ARCHÍV AUTORA

Bohoslovci piateho a štvrtého ročníka boli vysvätení za kňazov rožňavským biskupom Róbertom Pobožným. Mladšie ročníky bohoslovcov museli narukovať k útvarom PTP na takzvanú ideologickú prevýchovu v duchu vedeckého komunizmu.⁵

Vincent strávil dva týždne v sústreďovacom tábore Libava. Po zložení prísahy boli vojaci umiestnení do Nového Jičína.⁶

Vincent si na tie časy spomína takto: „*Ubytovali nás v areáli bývalej polepšovne. Vozili nás do blízkeho Šenova. Stavala sa tam montážna hala na tanky. Bola jeseň a terén bol rozbahnený. Veliteľ na nás len zakričal: ‚Deset maniků do brečky!‘ A tak sme tam naskákali a v daždi a blate robili výkopové práce pre budúcu halu. Pre-siaknutí vodou a blatom sme sa unavení vracali po práci na izby. Predtým nás však ešte zvykli prehánnať po cvičisku a donekonečna trénovať nástupy a pochody. Inokedy*

1. Schematizmus slovenských katolíckych diecéz. Trnava : SSV, 1978, s. 397.

2. Dostupné na: <https://www.pametnaroda.cz/sk/dornik-vincent-20170604-0>. Vyhľadane 5. augusta 2019.

3. Schematizmus slovenských katolíckych diecéz. Trnava : SSV, 1978, s. 397.

4. Dostupné na: <https://www.pametnaroda.cz/sk/dornik-vincent-20170604-0>. Vyhľadane 5. augusta 2019.

5. DLUGOŠ, F.: *Historia Ecclesiae Christi. Od Benedikta XV. po Benedikta XVI. Cirkve na Slovensku 1914 – 1970*. Ružomberok : Verbum, 2010, s. 184.

6. Schematizmus spišskej diecézy 1992. Spišské Podhradie : Biskupský úrad Spišská Kapitula, 1992, s. 100.

*nám zas vymývali mozgy ideologickými komunistickými prednáškami a školeniami.*⁷

Spolu s Vincentom Dorníkom absolvovalo vojenskú službu v PTP mnoho bohoslovcov, ale aj vysvätených kňazov. Na jar roku 1951 bol Vincent s ďalšími vojakmi presunutý do mesta Bruntál, kde opäť ťažkou manuálnou prácou budoval vznikajúci objekt vojenskej strelnice. Neskôr ho prevelili do Přerova, kde pracoval na stavbe vojenského letiska. Manuálnou drinou prešiel aj počas služby v Bystřici pod Hostýnem, v Mikulove a v Českých Budějovičiach, kde pracoval na úpravách terénu. V Pardubičiach pracoval šesť mesiacov pri výkopoch kanálov. Po presune do priestorov bývalého benediktínskeho kláštora v Rajhrade mu bola pri ďalšom odvode vojenská služba predĺžená.⁸

Vincent Dorník, podobne ako ostatní, strávili v PTP tri roky. Bola to vojenčina bez zbraní, ale s krompáčom a namiesto cvičiska slúžil kameňolom. Po troch rokoch odišiel do civilu a od roku 1953 začal pracovať ako civilný zamestnanec v Okresnom stavebnom podniku Ružomberok.

Už v prvej polovici 60. rokov minulého storočia tvrdosť totalitného režimu aspoň trochu poľavila a začali sa prejavovať miernejšie postoje voči Cirkvi. Vincent Dorník mohol v rokoch 1964 – 1968 dokončiť štúdium teológie na Rímskokatolíckej cyrilo-metodskej bohosloveckej fakulte v Bratislave.⁹

Kňazskú vysviacku prijal z rúk trnavského biskupa Ambróza Lazíka 23. júna 1968 v Dóme sv. Martina v Bratislave. Primície mal vo svojom rodisku. Jediným kaplánskym miestom Vincenta Dorníka bola farnosť Liptovský Mikuláš. Po roku sa stal správcom farnosti Veľké Borové, kde pôsobil deväť rokov. Roku 1978 sa stal správcom farnosti Chmeľnica, v ktorej žila početná skupina nemecky hovoriacich obyvateľov.¹⁰

V roku 1986 bol Vincent Dorník preložený za správcu farnosti Lisková a od roku 1997 bol ustanovený za farára v Malatinej. V Malatinej pôsobil do

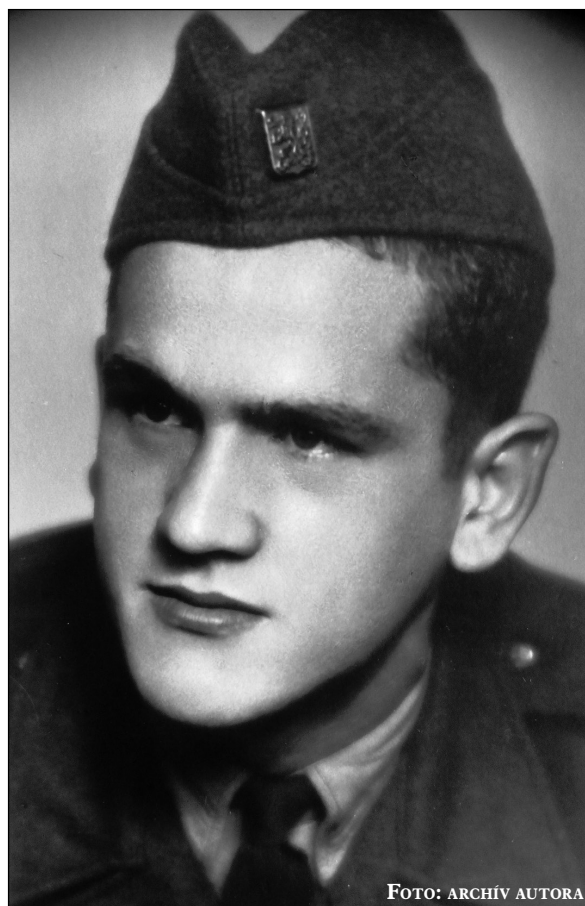

FOTO: ARCHÍV AUTORA

júna 2005. Od 1. júla 2005 bol na dôchodku v rodiných Lúčkach, kde vypomáhal tamojšiemu farárovi.¹¹

Svätý Otec František vymenoval 22. októbra 2018 za kaplána Jeho Svätosti (Mons.) Vincenta Dorníka za dlhoročnú obetavú a príkladnú kňazskú službu.¹²

Mons. Vincent Dorník, kňaz Spišskej diecézy, zomrel v pondelok 12. apríla 2021. Stalo sa tak v 92. roku života a v 53. roku kňazstva. Pohrebné obrady a zádušnú sv. omšu slávil 15. apríla 2021 v Lúčkach administrátor Spišskej diecézy biskup Mons. Ján Kuboš. Pochovaný je na miestnom cintoríne vo svojom rodisku v Lúčkach.

Vincent Dorník prešiel svojou ľudskou aj kňazskou krížovou cestou. Nenechal sa znechutiť ani odradiť rozličnými prekážkami a krivdou totalitnej moci. Vďaka silným rodinným kresťanským koreňom dosiahol svoj cieľ: slúžiť ako kňaz Bohu, Panne Márii a zverenému ľudu vo farnostiach, kde pôsobil.¹³

MONS. FRANTIŠEK DLUGOŠ

7. Dostupné na: <https://www.pametnaroda.cz/sk/dornik-vincent-20170604-0>. Vyhľadané 5. augusta 2019.

8. Dostupné na: <https://www.pametnaroda.cz/sk/dornik-vincent-20170604-0>. Vyhľadané 5. augusta 2019.

9. DLUGOŠ, F.: *Historia Ecclesiae Christi. Od Benedikta XV. po Benedikta XVI. Cirkvi na Slovensku 1914 – 1970*. Ružomberok : Verbum, 2010, s. 196.

10. SCHEMATIZMUS SPIŠSKEJ DIECÉZY 1996. Spišské Podhradie : Biskupský úrad Spišská Kapitula, 1996, s. 82.

11. SCHEMATIZMUS SPIŠSKEJ DIECÉZY 2005. Spišské Podhradie : Biskupský úrad Spišská Kapitula, 2005, s. 138.

12. SCHEMATIZMUS SPIŠSKEJ DIECÉZY 2005. Spišské Podhradie : Biskupský úrad Spišská Kapitula, 2005, s. 138.

13. Dostupné na: <https://secure.tkkbs.sk/view.php?cisloc-lanku=20210412050>. Vyhľadané 30. apríla 2021.

SPIŠSKÝ KAPITULNÝ VIKÁR DOMINIK BIACOVSKÝ

V poradí piatym kapitulným vikárom Spišskej diecézy bol významný biblista Dominik Biacovský, ktorý pochovával svojho predchodcu na tomto poste. Práve jemu bol venovaný biografický medailón v predchádzajúcom čísle nášho časopisu a bol ním kapitulný vikár Ján Andujár.

Dominik Biacovský (Biaczovszky, Biatzovszky) sa narodil 20. februára 1788 v rodine Jána a Doroty v Spišskom Podhradí a pokrstil ho významný spišský historik Michal Schmauk, ktorý bol v tom čase kaplánom v Spišskom Podhradí.¹ V historickej literatúre sa nesprávne uvádzalo miesto narodenia Spišská Kapitula.² Aj v novších štúdiách, venovaných tejto osobe, je zvykom nepreveriť si informáciu o mieste narodenia Biacovského v Archíve Biskupského úradu v Spišskom Podhradí alebo Spišskom archíve v Levoči, ale prebrať údaje zo staršej literatúry.³

Otec Ján bol regenschori v katedrále v Spišskej Kapitule. Študoval na gymnáziu v Levoči, filozofiu na univerzite v Trnave. Ako nadaný študent pokračoval v štúdiách teológie v Trnave, Jágri (Eger) a v Budapešti. V roku 1810 bol ordinovaný na kňaza. Pôsobil ako kaplán v Podolínci, Kluknave a v Spišských Vlachoch. V rokoch 1813 – 1821 účinkoval ako vychovávateľ v rodine šľachtica Štefana Dessewffyho. Od 27. októbra 1821 pôsobil ako kaplán v Kežmarku až do 22. augusta 1822, keď prijal miesto profesora biblických vied v spišskom seminári. Túto

úlohu zastával až do roku 1836. V roku 1829 bol vymenovaný spišským kanonikom teológom. V roku 1836 sa stal liptovským archidiakonom, ale už 27. decembra 1837 katedrálom archidiakonom. V čase od 22. augusta 1837 do roku 1842, kedy sa kvôli zdravotným ťažkostiam tejto funkcie vzdal, pôsobil ako rektor spišského seminára a riaditeľ Učiteľského ústavu v Spišskej Kapitule. Za jeho pôsobenia sa aj napriek silnej maďarizácii vyučovalo striedavo po latinsky a po slovensky. Dozvedáme sa o tom vďaka korešpondencii zo 17. novembra 1841, v ktorej pri snahe, aby zabránil nátlaku úradov na vyučovanie v maďarčine, vykreslil latinčinu ako najvhodnejší jazyk pre teológiu – vzhľadom na jej pojmovú ustálenosť. Táto korešpondencia bola reakciou na list generálneho vikára Jána Andujára z 11. novembra 1841, v ktorom odporúčal, aby sa predmety ako pastorálna teológia a pedagogika vyučovali v spišskom seminári v maďarskom jazyku. Dňa 27. marca 1839 bol vymenovaný za titulárneho opáta tzv. nového opátstva medzi Uhorskom a Poľskom (*Abbas Novae Abbatiae inter Hungariam et Poloniam*), teda za titulárneho opáta Červeného Kláštora, ktorý sa označoval týmto titulom. Od roku 1842 zastával mnohé funkcie: 1842 kanonik kustos, 1847 kanonik lektor. Úlohu spišského kapitulného vikára vykonával v rokoch 1847 – 1851.

Jeho úspech v úlohe spišského kapitulárneho vikára, ktorú prevzal po smrti Jána Andujára, bol nesmierne veľký a to i v najťažších časoch revolúcie 1848 – 1849, keď sa na základe rozhodnutia revolučnej uhorskej vlády mnohým farám zrušili desiatky. Jeho zásluhou bolo, že ani kapitula, ani seminár nemali žiadne vážne nepríjemnosti. Pôsobil aj vo svojom rodnom meste. Jeho pôsobenie vo farnosti Spišské Podhradie sa vzťahuje na obdobie rokov 1848 – 1862, kedy vykonával úlohu veľprepošta, ktorý bol tradične *ipso facto* farárom v Spišskom Podhradí.

V osobe Dominika Biacovského sa spojila otcovská starostlivosť, odvaha a nebojnosť rektora seminára s erudiťou a odbornosťou profesora biblika. Vo svojich vedeckých prácach prejavil na vtedajšie po-

1. Archív Biskupského úradu v Spišskom Podhradí (ďalej ABÚ-SP), Spišské biskupstvo (ďalej SpB), Zbierka druhopisov cirkevných matrik, Matrica baptisatorum Ecclesiarum Archidiaconatus Cathedralis ab anno 1788 – 1790; Štátny archív v Prešove (ďalej ŠAPO), Spišský archív v Levoči (ďalej SpA-L), Zbierka cirkevných matrik z územia Spiša 1599 – 1952, Matrica baptisatorum farnosti Spišské Podhradie z rokov 1771 – 1808, f. 143.

2. MINÁČ, Vladimír (ed.). *Slovenský biografický slovník*. Zv. I. Martin : Matica slovenská, 1986, s. 244; CHALUPECKÝ, Ivan. Heslo Biacovský, Dominik. In PAŠTEKA, Július (ed.). *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*. Bratislava : LÚČ, 2000, s. 109.

3. OLEJNÍK, Vladimír. Kapitulský vikár Spišskej diecézy Dominik Biacovský a zmeny v Katolíckej cirkvi roku 1848. In ŽIFČÁK, František. *Z minulosti Spiša*. Levoča : Spišský dejepisný spolok, 2018, roč. XXVI, s. 30; BIZOŇOVÁ, Monika – OLEJNÍK, Vladimír. *Jezuitské gymnázium a Učiteľský ústav*. Ružomberok : VERBUM, 2019, s. 155.

mery veľmi odvážny názor, že autorom kníh Izaiáš a Jeremiáš nie je iba jeden autor, ale ide o dielo viacerých autorov. Dominik Biacovský vzbudil podozrenie o autenticite autora knihy Izaiáš v kapitolách 36 – 39, ktoré sa už podľa dnešného biblického výkladu považujú za historický dodatok iného autora, ktorý bol ovplyvnený autorom 2 Kr 18, 13 – 20, 19. Zároveň vyslovil pochybnosť aj o autorstve Jeremiáša v 52. kapitole knihy proroka Jeremiáša, ktorý je opäť historickým dodatkom ovplyvneným 2 Kr 24, 18 – 25, 30. Dozor rozličných vrchnostenských inštitúcií nad seminárskymi prednáškami, v snahe neodkloniť sa od „ortodoxných“ téz Cirkvi, znemožňoval vedeckú slobodu prednášajúcich. Rovnako to bolo aj v prípade profesora Dominika Biacovského, a síce ďalší výskum v oblasti biblickej exegézy a ďalšie šírenie týchto názorov mu v obave zo šírenia modernizmu ostrihomský prímás Alexander Rudnay zakázal. Od roku 1847 bol mecénom učiteľského spolku na Spiši s názvom *Spoločnosť dobrých kníh*.⁴

Zomrel 8. apríla 1869 v Spišskej Kapitule v kanónii č. 7, tzv. Ondrejkočovej kanónii, dnes nazývanej Zelený dom. Pochovaný je v jednej z kanonických krypt Katedrály sv. Martina v Spišskej Kapitule-Spišskom Podhradí. Aj keď nezanechal po sebe žiadne napísané dielo a o jeho živote vieme pomerne málo, napriek tomu vidíme, že sa tu stretávame s kňazom s veľkou erudíciou, ktorý vedel pružne reagovať na potreby svojej doby a ktorý zároveň predstihol svoju dobu takmer o 160 rokov.⁵

LUBOSLAV HROMJÁK

Dielo:

Cum grassanti nunc morbo Epidemico... Tyrnaviae 1831.

4. Tento spolok vznikol s podporou budapeštianskeho prímasa Jána Scitovského v roku 1850 v Budapešti za účelom podpory literárneho a edičného katolíckeho aktivizmu s osobitným zreteľom pre jednotlivé národnosti. Dominik Bijacovský sa k spolku pripojil 12. mája 1850 diecéznym obežníkom, v ktorom vyzval kňazstvo Spišskej diecézy na podporu tohto spolku. Kútnik-Šmálov, Jozef. Zástoj katolíckej hierarchie v slovenskom národnom a kultúrnom živote. In GALAN, Peter (ed.). *Mons Sancti Martini*. Ružomberok : LEV, 1947, s. 135 – 136.

5. ŠAPO, SpA-L, Zbierka cirkevných matrik z územia Spiša 1599 – 1952, *Matrica baptisatorum* farnosti Spišské Podhradie z rokov 1771 – 1808, f. 143; ABÚ-SP, *Protocollum status personalis sacerdotum dioecesis Scepusiensis ab anno 1848*, tomus I., ab A – L, s. 28 – 29; HRADSZKY, Josef. *Krátky obsah dejín farského r. kath. kostola v Spišskom Podhradí z príležitosti novovystaveného oltara bl. Panny Marie*. Spišské Podhradie : Tiskom biskupskej tlačiarne, 189, s. 75; HRADSZKY, Josephus. *Initia progressus ac praesens status capituli ad Sanctum Martinum de monte Scepusio*. Szepesváralja : Typis Dionysii Buzás, 1901, s. 524 – 531; *Schematismus venerabilis cleri almae dioecesis Scepusiensis pro anno a Christo nato 1852*, s. 18; MINÁČ, V. a kol. *Slovenský biografický slovník*, zv. I., s. 244; Špirko, Jozef. *Výchova kňazstva na území spišskej diecézy*. In *Spišský kňazský seminár v minulosti a prítomnosti*. Spišská Kapitula : Slovenská grafia, 1943, s. 138 – 140; HROMJÁK, Luboslav. Dominik Bijacovský – zabudnutá osobnosť Spiša. In *Brázda*, 1998, roč. 7, č. 2, s. 49; CHALUPECKÝ, Ivan. Heslo Biacovský, Dominik. In PAŠTEKA, Július (ed.). *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*. Bratislava : LÚČ, 2000, s. 109; TEICHNER, Ernest. *Bibliografický katalóg výstavy slovacích, starej slovenskej tlače a inej literatúry*. Bratislava : Slovenská kniha, 1972, s. 21; SZEMAN, János. *A Szepeshelyi római katolikus tanítóképző – intézet története*. Budapest : Stephaneum Nyomda, 1912, s. 122.

SPOLOČNOSŤ JEŽIŠOVA V LEVOČI

Mesto Levoča bolo v druhej polovici 16. storočia výlučne evanjelické, podobne ako ostatné mestá Pentapolitany, keďže vedenie mesta pri obsadzovaní miesta farára využívalo svoje patronátne právo a toto miesto obsadzovalo výlučne evanjelikmi. Reformácia na území Spiša postupne zvíťazila a koncom 16. storočia nebolo v Spišskom prepoštvstve okrem Spišskej Kapituly inej katolíckej farnosti. Túto situáciu sa snažil zvrátiť ako prvý zo spišských prepoštov Martin Pethe de Hethes.

Dňa 21. septembra 1604 vystavil Martin Pethe listinu, podľa ktorej mali Spoločenosti Ježišovej pripadnúť majetky, ktoré pôvodne patrili kartuziánskeho kláštora na Skale útočiska. Jezuiti ich mali využiť na chod gymnázia, ktoré mali založiť v ich novej kúrii v Levoči.¹

V októbri 1604 Martin Pethe niekoľkokrát navštívil mesto Levoča, no stretol sa s odporom evanjelického obyvateľstva, o čom nás informuje aj jezuitský kronikár v *Synopse dejín spišskej rezidencie Spoločenosti Ježišovej od jej príchodu na Spiš*, ktorú môžeme považovať za jeden z najdôležitejších prameňov k dejinám Spoločenosti Ježišovej na Spiši. Kronikár píše: „po návrate z vizitácie sa preto hneď ako bolo možné obrátil s prosbou na cisára Rudolfa a vymohol, aby boli našej Spoločenosti odovzdané majetky jedného opusteného kartuziánskeho Kláštora sv. Jána Krstiteľa, menom Skala útočiska. Zakrátko prijal dvoch z nás, pátra Jána Labe a pátra Mikuláša Sanecia a ponáhlal sa do Levoče. Chcel tam do bývalej budovy kartúzy zo Skaly útočiska uviesť našu Spoločenosť a previesť na nás majetky tejto kartúzy. Avšak kým sa usiloval uviesť a ustanoviť nás, nechýbalo veľa, a rozžúrení obyvatelia Levoče, ktorí boli proti tomuto zámeru, by boli pátrov i samotného arcibiskupa zasypali kameňmi. Preto musel z mesta oddaného Lutherovi uniknúť bez uskutočnenia svojho úmyslu.“²

Foto: M. BIZONOVÁ

Situácia sa zmenila v sedemdesiatych rokoch 17. storočia, keď sa novým spišským prepoštom stal Juraj Bársony de Lovásberény. Ten koncom apríla 1671 navštívil Levoču aj s kráľovským mandátom, podľa ktorého malo mesto do rúk katolíkov odovzdať niekdajší minoritský kláštor aj s kostolom. Reakcia mestských predstaviteľov bola samozrejme odmietavá. Nakoniec boli dňa 5. mája 1671 spomínané budovy mestu odňaté a 12. júla 1671 spišský prepošt Juraj Bársony ich odovzdal Spoločenosti Ježišovej a jej pátrom. Po uvedení do vlastníctva bývalého minoritského kláštora a kostola sa sem časť jezuitov presťahovala zo svojej rezidencie, ktorú mali v Spišskej Kapitule.

Keďže spomínané budovy boli v dezolátnom stave, jezuiti začali hneď s opravami, aby sa sem mohli čo najskôr presťahovať aj so svojou školou. Začali aj so stavbou budovy pred kláštorom, ktorá mala slúžiť v budúcnosti ako škola a čiastočne ju dokončili už 28. júla 1672. Svoje gymnázium zo Spišskej Kapituly sem premiestnili začiatkom novembra roku 1672 a hneď sa začalo aj s vyučovaním. V ďalšom roku dokonca aj s divadelnými predstaveniami.

Stavba časti školy bola dokončená 10. mája 1673 a 17. júla bol na školskú vežičku inštalovaný zvon, ktorý mal zvolávať študentov na vyučovanie.³ Jezuiti sa venovali aj prestavbe samotného kláštora, ktorý chceli rozšíriť, a to prestavbou jeho gotického poschodia, pričom však v prízemnej časti kláštora bola

1. Štátny archív v Prešove, Spišský archív v Levoči, fond Archív Dr. Valentína Kalinaya, inv. č. 5, Synopsis Historiae Residentiae Scepusiensis Societatis Jesu ab ejus in Scepusium adventu, s. 1.

2. OLEJNÍK, Vladimír: *Synopsis dejín spišskej rezidencie Spoločenosti Ježišovej od jej príchodu na Spiš*. In: Mária Novotná (zost.): *Acta Musaei Scepusiensis* 2007. Levoča 2007, s. 121, 123.

3. MNL OL Budapest, R 302 Egyházi, R. sz. 9., S.2, *Diarium Residentiae Societatis Jesu Leuchoviensis*, f. 11a.

gotická krížová chodba a aj ďalšie gotické miestnosti zachované.⁴ Ich pastoračnej činnosti v meste napomohlo, že im bol v apríli 1674 udelený farský kostol sv. Jakuba a j s farou a levočským farárom sa stal jezuita Melchior Pauerfeindt.

Jezuiti v rezidencii pokračovali vo svojej činnosti nerušené až do 3. septembra 1682, keď po prestúpení mesta na Thökölyho stranu boli katolíkom v meste odobrané všetky kostoly, fara, kláštory a školy. Do Levoče sa vrátili až v roku 1686, no ich budovy boli sčasti poškodené, preto sa pustili do ich opráv. V tom istom roku začalo fungovať aj ich gymnázium.

Veľmi významným medzníkom v dejinách a pôsobení jezuitov v Levoči je rok 1689, keď 23. novembra bola ich rezidencia povýšená na kolégium. V nasledujúcich rokoch sa jezuitskí pátri snažili o zveľadenie budov a zároveň aj samotného kostola, ktorý bol v roku 1694 zaklenutý novou barokovou klenbou a v nasledujúcich rokoch 1665 – 1697 získal aj nový barokový interiér.

Počet členov kolégia sa pohyboval približne pri počte 15 – 20 osôb. Ich počet kolísal v závislosti od situácie v meste. Na čele kolégia stál rektor, vyučovaniu sa venovali magistri. Častokrát to boli študenti filozofie a teológie, ktorí na danom poste ostávali rok či dva.

V Levoči bola v roku 1694 Spoločnosťou Ježišovou založená aj druhá inštitúcia a bol ňou tzv. šľachtický konvikt. Jeho založením sa mal vyriešiť jeden z najväčších problémov, s ktorým sa jezuiti a ich študenti v tomto meste stretávali. Bolo to práve ubytovanie študentov, pretože Levočania, ktorí boli evanjelici, im ho odmietali poskytovať. Jezuitom sa podarilo odkúpiť budovy, ktoré v 15. storočí pôvodne patrili kartuziánom a nachádzali sa v južnej časti mesta pri mestských hradbách. Šlo o budovu niekdajšieho kláštora, kostola sv. Vavrinca a aj pozemok, ktorý sa nachádzal v blízkosti kostola a slúžil pôvodne ako cintorín.

V ďalších rokoch sa pátri venovali rekonštrukcii a aj prestavbe týchto budov. No situácia sa skomplikovala počas povstania Františka II. Rákócziho, keď sa Levočania pridali na jeho stranu. Povstalci prinútili jezuitov, aby mesto opustili. Z Levoče odišli 23. januára 1707 a utiahli sa do Krakova.

Foto: M. BIZOŇOVÁ

Po obliehaní Levoče 13. februára 1710 nakoniec povstalci kapitulovali a jezuiti sa mohli do Levoče znovu vrátiť. Po svojom návrate však našli jezuiti všetky budovy čiastočne zničené a keďže sa nachádzali priamo za hradbami, tak aj strechy konviktu a kaplnky boli vypálené. Pátri sa nanovo pustili do opráv. Strechy opravili a upravili aj budovu konviktu. Konvikt bol nakoniec slávnostne otvorený dňa 13. októbra 1711.

Študenti v konvikte boli delení podobne ako na gymnáziu do jednotlivých tried, teda: rhetorica, poetica, syntax, grammatica, principia a parva a zároveň boli delení aj na tých, ktorí platili (solvens) a ktorí neplatili (alumnus). Nachádzame medzi nimi mnoho synov z významných šľachtických rodín nielen zo Spiša, ale aj iných oblastí Uhorska, ako napr. Dessöfi, Berzeviczy, Görgey, Hadvabny, Pongrácz, Kubínyi, Palocz, Rumann či Smrecsányi. Počet chovancov v konvikte sa pohyboval približne okolo dvadsať až tridsať osôb ročne a v jednotlivých rokoch ich počet kolísal.

Keďže jedným z cieľov konviktu bolo nielen vyučovať chovancov, ale aj vychovávať, jedným z prostriedkov výchovy boli divadelné predstavenia, ktoré študenti vo svojom voľnom čase nacvičovali a

4. BAL, Jeremos – FÖRSTER, Jenő – KAUFFMANN, Aurél (trans. a ed.): *Hain Gáspár Lőcsei krónikája*. Lőcse 1910, s. 420.

neskôr aj predvádzali verejnosti. Zachovala sa nám správa, podľa ktorej v roku 1713 študenti zahrli nejakú komédiu, na ktorej sa zúčastnilo mnoho ľudí a aj nekatolíkov.⁵ Mnohí z chovancov pochádzali aj z nekatolíckeho prostredia, no poniektorí vplyvom tejto výchovy zmenili svoje vierovyznanie, konvertovali a stali sa nakoniec katolíkmi.

V konvikte sa podarilo vychovať značný počet budúcej katolíckej inteligencie, ktorá sa potom uplatnila nielen vo sfére cirkevného života, ale aj svetského. Ani po zrušení Spoločnosti Ježišovej v roku 1773 inštitúcia konviktu nezanikla, ale v kronike konviktu nachádzame zápisy až do školského roku 1783/1784.

V období po zrušení Spoločnosti Ježišovej na čele konviktu až do roku 1776 stál bývalý jezuita Štefan Lipkay, pretože pápežské breve povolilo jezuitom stať sa svetskými kňazmi a ďalej pôsobiť vo svojich činnostiach. Konvikt bol úplne zrušený v roku 1785 v dôsledku reformnej politiky Jozefa II. Nakoniec v roku 1817 budovu konviktu kúpilo mesto Levoča a zriadilo v nej kasárne.

FOTO: L. KRETT

MGR. MONIKA BIZOŇOVÁ, PHD.
BISKUPSKÝ ARCHÍV SPIŠSKÁ KAPITULA

5. MNL OL Budapest, E 152 Acta Jesuitica, Irregistrata, d. 207 - t.3a Collegium Leuscoviense, Historia et Diarium Convictus, f. 424b.

KOSTOL SV. JOZEFA V MALEJ FRANKOVEJ

Na Slovensku máme okolo štyridsať obcí pomenovaných vlastným menom s prívlastkom „malá, malé, malý“ a nie všetky sú aj naozaj malé. Skutočne malou obcou je však zamagurská dedinka Malá Franková, kde v súčasnosti žije len okolo 180 obyvateľov v približne 45 trvalo obývaných domoch. Nádherná, značne členitá a rôznorodá okolitá príroda a zvyšky ľudovej architektúry poskytujú široké možnosti pre pestovanie agroturistiky, pešej turistiky, lyžovania, bicyklovania a chalupárčenia. No nás zaujal predovšetkým miestny kostol, vlastne sú tu až dva kostoly. Súčasný filiálny kostol (farnosti Veľká Franková) zasvätený sv. Jozefovi je postavený z dreva, čo je samo o sebe raritou. Najsamprv to v roku 1895 bola kaplnka, ktorú v rokoch 1945 – 1950 zväčšili na kostolík. Dnešná podoba pochádza z rokov 1994 – 1995, keď bol kostol druhýkrát zväčšený.

Nedaleko miestneho kostola sa nachádza jedinečný Staroslovenský areál a ľudové múzeum hlaholiky. V jeho centre dominuje najmenší drevený kostolík na Slovensku s pôdorysom 1,5 x 3 metre. Ide o zmenšenú kópiu byzantského kostola, ktorého základy boli objavené na Devíne, kde podľa historických prameňov pôsobili sv. Cyril a sv. Metod. Kostolík je požehnaný a liturgicky funkčný. Spolu s kňazom sa tam zmestí len asi šesť ľudí.

LUBOMÍR KALAVSKÝ

FOTO: L. KALAVSKÝ

KOSTOL SV. JOZEFA V STUDENCI

Obec Studenec (v minulosti Kolbachy) sa nachádza pod Spišským hradom a je filiálkou farnosti Spišské Podhradie. Historické pramene uvádzajú, že ešte na konci 17. storočia tu nebol žiadny kostol. Až v roku 1739 tu postavili jezuiti kaplnku zasvätenú sv. Jozefovi. Z nej sa po zväčšení v roku 1879 stal kostol s rovnakým patrocinóm. Veriaci tejto obce si zvlášť uctievali a za patróna považujú aj sv. Michala Archanjela.

LUBOMÍR KALAVSKÝ

FOTO: L. KALAVSKÝ

5 dôvodov
PREČO DAŠ-ka:

1. dvojročná FORMÁCIA mladého človeka - k láske k Bohu, sebe, druhým;
2. animátori sú vedení k SLUŽBE vo farnosti a pomoci kňazovi;
3. zažiť SPOLOČENSTVO mladých kresťanov;
4. spoznať miestnu i univerzálnu CIRKEV;
5. AKREDITÁCIA MŠVVŠ SR a KBS;

DAŠ je Diecézna animátorská škola vo Važci, ktorú zastrešuje Komisia pre mládež v Spišskej diecéze so súhlasom o. biskupa.

Prihlásiť sa môžete na

www.komisnia.sk

STAŇTE SA NAŠÍM PRISPIEVATEĽOM

DEJE SA VO VAŠEJ FARNOSTI ČI V SPOLOČENSTVE NIEČO PODNETNÉ?

DAJTE O TOM VEDIEŤ!

NAPÍŠTE NA CASOPIS@KAPITULA.SK.

AK CHCEŠ DOSTÁVAŤ ČASOPIS PRIAMO DO SVOJEJ SCHRÁNKY,
DAJ NÁM TO VEDIEŤ NA CASOPIS@KAPITULA.SK

NÁJDETE NÁS AJ NA FACEBOOKU.